

У ВИМІРІ ОСОБИСТОСТІ

Бібліотека наукового щорічника
"Україна дипломатична", випуск № 18

Library of the scientific year-book
"Ukraina diplomatychna", issue № 18

Бібліотека наукового щорічника
«Україна дипломатична»

ДИПЛОМАТИЧНА ТА КОНСУЛЬСЬКА СЛУЖБА

У ВИМІРІ ОСОБИСТОСТІ

ДИПЛОМАТИЧНА
ТА КОНСУЛЬСЬКА СЛУЖБА

Бібліотека наукового щорічника
«Україна дипломатична», випуск №18

Library of scientific year-book
«Ukraine diplomatychna», issue № 18

ДИПЛОМАТИЧНА ТА КОНСУЛЬСЬКА СЛУЖБА У ВИМІРІ ОСОБИСТОСТІ

Частина 2

Київ – 2019

Павло ГАЙ-НИЖНИК,
доктор історичних наук,
завідувач відділу історичних студій
Науково-дослідного інституту
українознавства МОН

ВОЛОДИМИР-ЛУКА ТЕМНИЦЬКИЙ – МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УНР І ЛИЦАР ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЇ

Анотація. У статті йдеться про життєвий шлях вченого, юриста, публіциста, державного діяча, соціал-демократа, міністра закордонних справ Української Народної Республіки – Володимира-Луки Темницького, що народився на Тернопільщині та якому вдалося стати лідером західноукраїнської соціал-демократії. Автор не тільки детально аналізує біографію міністра, а й відтворює картину формування Володимира-Луки Темницького як політика. Крім того, реконструює події проголошення Акту Злуки ЗУНР та УНР, досліджує вплив Симона Петлюри та інших соціалістів й провідників УНР на становлення центристської соціал-демократичної ідеології. Також автор аналізує основні напрями української дипломатичної політики тогочасного періоду через призму діяльності В. Темницького.

Ключові слова: соціал-демократи, партії, УНР, західноукраїнські землі, зовнішня політика.

Володимир-Лука Миколайович Темницький був непересічною особистістю, вченим-юристом і талановитим публіцистом, щирим марксистом та ідейним соціал-демократом, державно-політичним діячем, що стояв біля витоків Західно-Української Народної Республіки, і міністром закордонних справ Української Народної Республіки.

Народився В. Темницький 24 липня 1879 р. у с. Хлопівка Гусятинського повіту на Тернопільщині, в етноісторичних землях Західного Поділля, що належали в ті часи Австро-Угорській імперії (нині – Гусятинський район Тернопільської області, Україна) у родині місцевого греко-католицького священника о. Миколи Темницького. Хрещений подвійним іменем, Володимир-Лука свої дитячі роки провів у м. Хоросткові та с. Шидлівцях на Гусятинщині, де його батько мав парафію. Він належав до досить відомої в Наддністрянській

Україні родини, зокрема був рідним братом Омеляна Темницького та двоюрідним братом Мирослава Січинського.

Навчався спочатку в Коломийській гімназії, яку змушений був покинути через своє захоплення прогресивною літературою, згодом перебрався до Золочева, де в гімназії заснував гурток-читальню для учнів, організувавши серед них обговорення рефератів та дискусії. Упродовж трьох років В. Темницький був головою цього гуртка.

У 1897 році вступив на правничий факультет Львівського університету. Разом із Михайлом Галущинським, Євгеном Косевичем та іншими студентами з 1899 року домагався заснування Українсько-Руського університету у Львові.

Після першого віча всіх українських студентів вищих навчальних закладів Австрії, яке відбулося 13 липня 1899 р. у Львові, розпочалася боротьба за відкриття українського університету в столиці Галичини. Восени того самого року В. Темницький разом із О. Грабовським, В. Старосольським, Є. Косевичем, Л. Цегельським, А. Крушельницьким та С. Горуком став співзасновником організації «Молода Україна» (1900–1902 рр.) та увійшов до складу редакційного комітету одноіменного часопису, що виходив у Львові у 1900–1903 рр. У першому ж номері часопису редакційна стаття означила політичні погляди засновників «Молодої України»: «Стягом, що під ним спішитимемо в бій за наші ідеали, є для нас одне велике слово: УКРАЇНА [...] Наша національна ідея, се не само питання мови, не само питання етнографічної відрубності, се питання політичної незалежності, питання потреб поневолених верств нашого народу, повної соціальної справедливості [...] Політична воля, економічна рівність та соціальна справедливість, се прикмети нашої національної ідеї». Хто був автором її – достеменно не відомо, проте В. Темницький засвідчував, що «каномом політичної віри» для цього покоління молоді стала «Україна irredenta» Ю. Бачинського. Сам В. Темницький того року опублікував у «Молодій Україні» щонайменше сім статей. У його публікаціях, як і загалом в ідеологічних засадах організації вже тоді чітко визначалися національно-державницькі стремління, що в соціально-політичній сфері відображали впливи тогочасної галицької соціал-демократії.

1900 року В. Темницький, разом із «Молодою Україною» і провідними галицько-українськими політиками Ю. Романчуком, М. Павликом, В. Охримовичем, М. Ганкевичем та ін., був співорганізатором другого всеукраїнського студентського віча, що відбулося 14 липня у Львові й зібрало майже 500 студентів. Вічевики виголосили резолюцію, у якій вимагали створення Української держави в етнографічних межах, знищення соціальної нерівності та класової експлуатації, а першочергово – відкриття у Львові українського університету. Завершувала віче промова В. Темницького, який від імені українців–студентів Львівського університету наголосив, що українська молодь організувала це зібрання «зادля задемонстрування наших національних змагань та ясного заманіфестування ірредентичних ідей українського народу».

Апогеєм боротьби «Молодої України» за український університет стало віче українських студентів 19 листопада 1901 р. у Львові, яке завершилося походом

вулицями міста зі співами «Ще не вмерла Україна» та «Не пора». Віче також ухвалило надіслати зі своїми вимогами до Відня делегацію в складі чотирьох студентів (зокрема й В. Темницького), яку невдовзі прийняв у австрійській столиці цісарський міністр освіти. Тим часом ректорат Львівського університету ухвалив, аби за організацію студентських виступів виключити їхніх організаторів В. Темницького та Є. Косевича з університету без права поновлення. У відповідь 583 студенти (з близько 1 тис. 400 юнаків) заявили про вчинення акції «сецесії» – припинення навчання у Львівському університеті. Тож В. Темницький змушений був і далі навчатися спочатку у Краківському, а потім у Віденському університетах. Студіюючи у Відні, він не покинув національно-політичної діяльності й очолив місцеве студентське товариство «Січ».

Тим часом 1902 року організація «Молода Україна» припиняє своє існування, а наступного року зникає й часопис. Тож більшість колишніх «молодоукраїнців», і В. Темницький зокрема, що й так перебували під впливом соціалістичних ідей, вступили 1903 року до лав Української соціал-демократичної партії (УСДП) Галичини й Буковини – легальної реформістської партії, що була автономною секцією в складі федеративної Соціал-демократичної робітничої партії Австрії й діяла на базі її програми. В. Темницький, хоч і не брав участі в I з'їзді УСДП 21–22 березня 1903 р. у Львові, проте привітав із Відня його учасників телеграмою. Він, власне, невдовзі примкнув до «молодого» крила партії, яка була проти впливів на «старих» провідників західноукраїнських соціал-демократів Польської соціал-демократичної партії Галичини та Сілезії (ППСД).

«Молодь» активізувала свою роботу в партії та на місцях і поступово до 1905–1906 рр. посилювала свої позиції в УСДП. У цей час В. Темницький із братом Омеляном і М. Січинським розвинули активну соціал-демократичну агітацію в Гусятинському повіті Тернопільщини й, зокрема, 1906 року «розворушили сильно сі два [судові] округи [Гусятин і Копичинці] і з'єднали собі такі симпатії та послух серед мужиків, що нам, безумовно вірять і за нашим покликом усюди йдуть». За порівняно недовгий період брати Темницькі із Січинським зуміли організувати і виступити на майже 30 селянських вічах. Наслідки не забарилися. У лютому 1906 р. у Теревовлі В. Темницького було заарештовано. Ув'язнення він відбував у Тернополі.

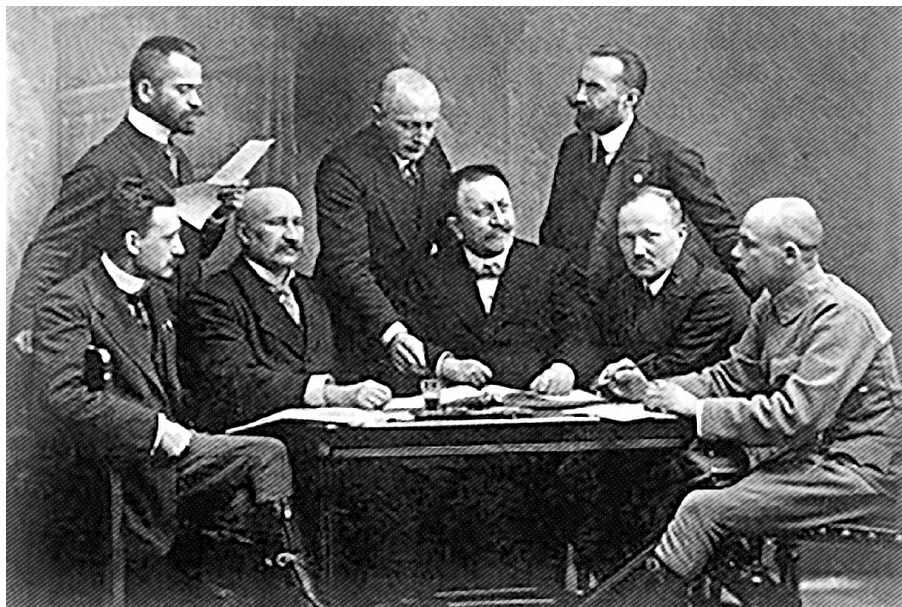
Майже за рік, у листі до А. Шмигельського від 10 березня 1907 р. В. Темницький повідомляв адресату, що серед членів партії з'явився «новий напрям». Головною метою його adeptів було «змагання до самостійності, до окремішності організації, до відлучення від польської партії і до поставлення укр[аїнської] соц[іал]-дем[ократичної] партії як партії окремої і на ділі, а не лише у словах рівнорядної з нинішніми австрійськими, передусім з польською». Наступного року він пише статті на політичні теми до альманаха «Січ». 14–15 березня 1909 р. В. Темницький уперше взяв участь у загальнопартійному зібранні – у III з'їзді УСДП у Львові. На ньому він вступив у суперечку щодо партійно-організаційної роботи. Окрім того, ним було внесено резолюцію (яку з'їзд ухвалив), що передбачала створення крайового культурно-освітнього товариства «Воля», надання йому видавничих функцій і

публікацію популярної брошури про фахову організацію сільськогосподарських робітників. Невдовзі В. Темницького було обрано до складу «ширшого заряду» (виконавчого комітету) УСДП.

Тим часом партію дедалі більше розривали організаційні суперечності, які 1911 року вилилися в запальні дискусії на січневій партійній конференції. На цьому тлі внутрішніх чвар В. Темницький у травні–червні 1911 р. висувається кандидатом від УСДП у виборах австрійського парламенту (виборчий округ № 70: Скалат–Підволочиськ–Гусятин), проте зазнає нищівної поразки від націонал-демократа М. Петрицького. Невдача спіткала і його однопартійців (від УСДП парламентарем тоді став лише С. Вітик).

Суперечки в партії не лише унеможливили успішне проведення передвиборчої кампанії; згодом – у грудні 1911 р. на IV з'їзді УСДП вони остаточно призведуть до розколу у її лавах. В. Темницький, разом з іншими членами групи т.зв. «молодих» (В. Левинським, П. Буняком, Ю. Бачинським, А. Чернецьким та ін.) підписав відозву «До українських робітників», у якій було обґрунтовано їхню позицію з цього приводу.

Поряд із намаганням об'єднати УСДП (проведенням компромісних перемовин між партійними фракціями), він 1912 року стає членом Українського січового союзу й створює воєнізовані сокільсько-січові організації у Західній Україні (у березні 1913 р. він став скарбником «Січових стрільців», що тоді очолювалися у Львові В. Старосольським). Водночас В. Темницький не припиняв і партійної роботи: у березні 1913 року на першому етапі V з'їзду УСДП у Львові він виступає з політичною доповіддю, а вже 2 березня 1914-го

Бойова управа. 31 березня 1915 року. Відень.

Сидять (зліва направо): доктори В. Старосольський, Т. Кормош, К. Трильовський (голова), С. Томашівський, Д. Катамай (писар). Стоять: І. Боровський (скарбник), В. Темницький, доктор Л. Цегельський (заступник голови)

на V (об'єднавчому) з'їзді партії його обирають головою УСДП Галичини, яку він очолював до червня 1918 р. Сприяли цьому вочевидь і чіткі та виважені державницькі переконання В. Темницького.

З початком Першої світової війни він у серпні 1914 року увійшов до лав Бойової Управи УСС. До того ж УСС він розглядав як «національну міліцію» й саме тому УСДП узяла безпосередню участь у формуванні легіону. У цей час, роздумуючи над історичною долею України і традицією боротьби за її державність, В. Темницький напише на сторінках своєї праці про Українських січових стрільців розпачливі й, водночас, сповнені надії міркування, що відображають його тогочасну натуру. «Майже немає польських родин, в яких би не було борців від 31-го і до 63-х років. Боротьба за самостійність Польщі – це не спомин, не традиції, записані на пожовклих від старості документах, але щось близьке, – зауважував В. Темницький. – Скільки з нинішніх польських Легіонерів бавилося в дитинстві зброєю, вищербленою на кістках російських жовнірів, скільки разом з молоком матері ссало її гіркі сльози, якими оплакувала втрату мужа, батька чи брата [...] А українська кров за волю України проливалася так давно, що нинішнє покоління знає про це лише з книжок [...] Сама ідея державної самостійності України – це у нас українців плід політично-економічних роздумів».

Тоді ж (1914 р.) він також став членом створеної у Львові Головної Української Ради (від травня 1915 р. – Загальна Українська Рада). Наприкінці серпня 1914 р. В. Темницький, передбачаючи небезпеку російського наступу й окупацію Галичини, переїжджає разом із Легіоном УСС у Закарпаття, а з початку

Головна Українська Рада. 1915 рік

Ліворуч стоять: І. Боберський, В. Дорошенко, Ю. Бачинський, О. Скоропис-Йолтуховський, В. Темницький, М. Лагодинський, О. Назарук, І. Макух, Л. Левицький, К. Трильовський, І. Семака, С. Голубович, В. Ясеницький, Я. Веселовський, О. Попович, С. Баран, С. Онишкевич. Сидять: Т. Драчинський, В. Бачинський, М. Ганкевич, М. Василько, К. Левицький, президент Г.У.Р., Є. Петрушевич, Л. Бачинський, Є. Олесницький, В. Панейко

зими осідає у Відні. Там він обстає за те, що партія має підтримати у війні Центральні держави загалом і Австро-Угорщину зокрема. «УСДП Австрії вважає війну проти Росії не лише війною в обороні прав і свобод, якими тішиться український народ у Галичині, але й війною висвободження мільйонів українського народу з-під російського гніту і неволі», – писав В. Темницький у квітні 1915 року у своїй статті «Українська соціал-демократична партія і війна». Він вважав це величезне зіткнення війною «середньоевропейських на-

родів проти реакції царського деспотизму», проти форми правління, «опертої на придушення мільйонних людських мас і на поневолення народностей», а прагнення своєї партії зумовлене бажанням, «щоб на руїнах царської імперії, на розвалинах тюрми народів повстали вольні людські республіки, самостійні і незалежні: українська, великоруська, польська і т.д.».

В австрійській столиці В. Темницький також тісно співпрацює із Союзом визволення України (СВУ) і регулярно публікує в його «Вістникові» статті, замітки, політичні огляди міжнародних подій, репортажі тощо, а також до часопису «Світ», у «Ukrainische Nachrichten», про УССів та ін. Своє підтримання СВУ він (як і решта віденських діячів західноукраїнської соціал-демократії) аргументує тим, що хоча й діяльність Союзу «йде вправді при допомозі австрійського правительства, але в хосен [користь] тільки ідеї самостійності України».

Революційні події 1917 р. в Росії трансформували деякі ідеологи соціал-демократів. УСДП почала обставати за якнайшвидше укладання миру без анексії і контрибуцій та за демократичні перетворення в державах, до складу яких входили українські землі.

Навесні 1917 року т. зв. Голландсько-скандинавський комітет (ГСК) розпочав підготовку до мирного соціалістичного конгресу в Стокгольмі. Щодо цього 14 червня в столиці Швеції відбулися попередні наради ГСК із делегаціями низки соціал-демократичних партій. Від імені УСДП у них узяв участь і В. Темницький, який висловився за «найскорше укладення миру без анексії та воєнних контрибуцій», а його передумовою мала б стати справедлива розв'язка національного питання, що мусило б відбуватися «дорогою права на самовизначення кожного народу й дорогою політичної та господарської національно-територіальної автономії».

Тоді ж ним було поширено «Меморіал» УСДП, де щодо цього наголошувалося, що «з'єднання всіх українських областей в одноцільний під політичним і господарським оглядом автономний державний організм є на тепер остаточною ціллю української національної політики». УСДП вимагала для українців Австро-Угорщини й Росії щонайменше «повної політично-господарської, національно-територіальної автономії», а також перетворення цих імперій на «федеративні держави автономних і рівноправних народів». Водночас партія категорично заперечувала можливість входження Галичини, Холмщини чи Підляшшя до складу майбутньої польської держави й висловилася за її відбудову виключно в етнографічних межах. Крім того, вимагалось також створення окремої української секції на конгресах Інтернаціоналу та в Міжнародному соціалістичному бюро, про що й були розіслані звернення до всіх партій II Інтернаціоналу.

Вищевказані наради в Стокгольмі тривали упродовж червня–липня 1917 року, і за цей час В. Темницький не лише поширював серед делегатів інформацію про Україну та політичні устремління українського народу, а й уклав попередні домовленості про підтримку зазначених вимог із німецькою, російською й чеською делегаціями. Водночас голова УСДП звернувся з відкритим листом до Петроградської ради робітничих і солдатських депутатів,

у якому вітав демократичну революцію в Росії й висловив переконання, що революція незабаром перетворить колишню царську імперію на «союз свободних, рівноправних, незалежних народів».

Влітку цього року В. Темницький певний час був співробітником Міністерства закордонних справ Австро-Угорщини, що й послужило приводом для звинувачення його окремими однопартійцями в нечистоплотності в політико-ідеологічних принципах. Зокрема, віденська організація УСДП надіслала голові Української парламентської репрезентації (УПР) Ю. Романчуку, а також до всіх національних секцій СДРПА, листа із заявою про те, що вона не визнає В. Темницького головою партії. Причиною такого демаршу була його праця в австрійському МЗС, що нібито означало втрату ним політичного обличчя й перетворення на «мужа довір'я» уряду. Зрештою цю справу було винесено на розгляд конференції УСДП, що відбулася у Відні 5–6 серпня 1917 р. На ній В. Темницький спростував усі закиди та пояснив, що його посада в МЗС не є політичною, а пов'язана з перекладами матеріалів українських та інших часописів щодо українського питання. Водночас він навіть заявив, що готовий скласти із себе повноваження голови партії, яку, утім, не було задоволено. Крім того, залишившись головою УСДП, В. Темницький був обраний (разом із М. Ганкевичем) делегатом на Стокгольмський конгрес Інтернаціоналу, проведення якого планувалося на вересень того самого року. Невдовзі, 29–30 серпня 1917 р. він представляє у Відні УСДП на конференції соціал-демократичних партій Австро-Угорщини, Німеччини та Болгарії за участю всіх національних секцій СДРПА (окрім ППСД) і виголошує у своїй промові вимоги припинення війни і створення окремої української секції в Інтернаціоналі.

Згодом, 25 березня 1918 р., на скликаному Українською парламентською репрезентацією (УПР) у Львові з'їзді представників українських політичних партій, В. Темницький представляв не лише УСДП, а й усю галицько-українську соціал-демократію. Під час своєї промови він, висуваючи вимогу «перебудови цілої Австро-Угорщини у федерацію окремих національних держав», заперечував потребу створення єдиної надпартійної структури через так звану глибину ідеологічних суперечностей між різними українськими партіями. Свою державницьку й демократичну позицію партія підтвердила й під час першотравневих свят, коли за підписами В. Темницького і П. Буняка звернулася до робітництва «висловити привітання самостійній Україні» й закликала домагатися «свободи й рівноправності українського народу в Австро-Угорщині», яке «наступить лише тоді, коли Австро-Угорщина буде перебудована на основі права самовизначення народів, коли буде перетворена в союз вільних національних держав, в котрім українські землі Галичини, Буковини та північної Угорщини будуть з'єдинені в Українську Державу».

Поступово В. Темницький відходить від партійного провідництва, що формально було засвідчено 23 червня 1918 р. на конференції УСДП у Львові, коли він передав обов'язки голови партії О. Крупі, мотивуючи це своїм постійним проживанням у Відні. Попри це, де-юре В. Темницький усе ще залишався головою УСДП, позаяк відповідні зміни та його демісію мав прийняти з'їзд партії. З іншого боку, 19 жовтня щойно створена Українська Національна Рада

(своєрідний західноукраїнський передпарламент) призначила В. Темницького своїм представником у Швейцарії, проте йому так і не довелося фактично виконувати цю місію. В. Темницький підтримував факт постанови ЗУНР, а УСДП була за негайну злуку з Наддніпрянською Україною.

У грудні 1918 року він повернувся в Галичину, а невдовзі, 25 грудня, Рада Народних Міністрів УНР ухвалила пропозицію свого голови В. Чехівського про призначення В. Темницького товаришем (заступником) міністра закордонних справ УНР. Проте він так і не приступив до виконання цих обов'язків і формально був звільнений із посади урядовим рішенням від 4 квітня 1919 р. «згідно з проханням з 25 грудня 1918 року». Водночас, із січня 1919 р., він належав до соціал-демократичної фракції в Українській Національній Раді (УНРаді) ЗУНР, політику в якій визначали націонал-демократи. Члени УНДП очолювали й перший та другий уряди ЗУНР (відповідно: К. Левицький і С. Голубович). УСДП ж перебувала в поміркованій опозиції. В. Темницький також перебував в опозиції до уряду ЗУНР й, підтримуючи боротьбу Республіки за свою незалежність, беззастережно був за об'єднання ЗУНР з УНР в одну державу.

У січні 1919 р. він став співучасником проголошення Акту Злуки ЗУНР та УНР і делегатом Трудового конгресу України. Тоді ж В. Темницький зближується з наддніпрянським соціал-демократом і Головним отаманом УНР С. Петлюрою, якого в лютому 1919 р. супроводжує під час його поїздки в Галичину. Ці події й перебування В. Темницького в Києві та особисте знайомство з наддніпрянськими соціалістами і провідниками УНР, відображаються на його ставленні не лише до уряду ЗУНР, а і впливають на «полівіння» його центристської соціал-демократичної ідеології.

Так, наприклад, уже 28 березня 1919 р. В. Темницький (як і УСДП) на засіданні УНРади, всупереч прийнятому нею рішення, почали вимагати ліквідації автономних владно-державних структур Західної області УНР (ЗО УНР), а фактично – самознищення ЗО УНР. «Наша політика мусить йти наліво, наліво і ще раз наліво», – безапеляційно заявив тоді він. Разом із В. Темницьким за лівішу, соціалістичну політику, а також із домаганням створення соціалістичного уряду ЗО УНР, почала обставати й соціал-демократична фракція УНРади. У ті самі дні, 28–29 березня 1919 р. у Станіславові відбувалася партійна конференція УСДП. На ній В. Темницький виступив із доповіддю щодо стратегії зовнішньої та внутрішньої політики, суть сучасного моменту якої, на його думку, полягала в боротьбі «двох світів»: «капіталізму й імперіалізму» з одного боку, зі «світом демократії» – з іншого. Світ капіталу та імперіалізму, звісно ж, уособлювала собою Антанта, а світ демократії, натомість, – соціалістичні держави Сходу Європи (тобто – УНР і РСФРР!). Тож В. Темницький вітав «тріумфальний похід демократичного, визвольного руху й соціальної революції» й наполягав на неможливості «входити у воєнний союз з Антантою проти большевиків», вважаючи водночас, з іншого боку, що той «під покришкою насаджування соціалізму ограблює Україну». Вихід із цієї суперечності ідеолог УСДП бачив досить простий: «припинення війни проти большевиків на основі визнання повної самостійності та суверенності Української Народ-

ної Республіки». Зважаючи на такі міркування, В.Темницький очікувано за-судив і орієнтацію уряду ЗО УНР «виключно на Антанту» та політику уряду С. Голубовича, який «не йде... по лінії інтересів робочих мас». Тож учасники конференції ухвалили рішення про нагальну необхідність проведення соціалістичних реформ і підписання мирної угоди з урядом Радянської Росії на засадах визнання незалежності УНР. Делегати також розробили програму боротьби за прихід до влади лівих сил на ґрунті парламентської демократії.

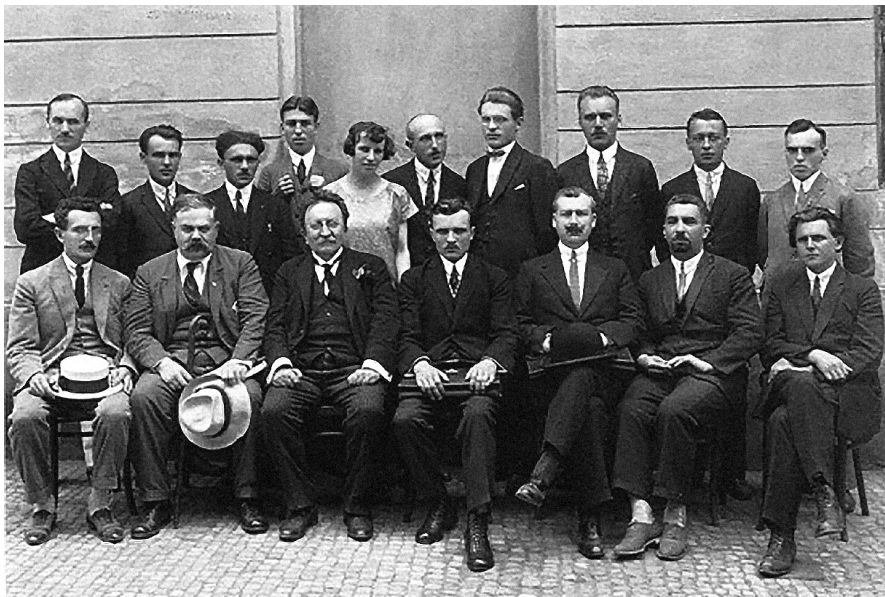
Цю тактику було випробувано вже невдовзі в Станіславові, коли впродовж 30–31 березня 1919 р. соціал-демократи захопили ініціативу на Селянсько-робітничому трудовому з'їзді, що був скликаний керівництвом легальної, опозиційної до уряду УНР організації – Селянсько-робітничого союзу (СРС). Вочевидь його організатори мали намір скликати такий собі, подібний до київського, «Трудовий конгрес» Західної України й, надавши йому відповідних пафосу і значення, «легітимним» способом змінити владу та її курс ліворуч, на тотожний з урядом Директорії УНР. На з'їзді В. Темницький виступив із промовою, у якій, попри класову риторику про «братання міста із селом», було піддано гострій критиці діяльність УНРади та Державного секретаріату ЗО УНР, що «не йде по інтересах українських трудових мас». Що ж до міжнародної тематики, то речник УСДП недвозначно заявив: «Ми не є проти переговорів із Антантою, але протестуємо, щоб українські війська кровавилися за її інтереси». У підсумку з'їздом було ухвалено: зайняти компромісну позицію в національному питанні, вимагати кооптації представників СРС до парламенту і створити єдиний пролетарський фронт. Утім, попри тиск соціал-демократичної фракції, УНРада та уряд відхилили домагання з'їзду. Заразом, «вірую» В. Темницького в директоріальний уряд і його соціалістичну політику вже зазнавали перших сумнівів. Так, наприклад, уже 4 квітня він, критикуючи на засіданні УНРади земельний закон УНР, категорично стверджував, що «закон Директорії не змінив відносин власності на селі в дійсно соціалістичному напрямку».

Однак, попри невдачу в спробі демонтувати несоціалістичну західноукраїнську владу, соціалісти з Директорії УНР належно оцінили зусилля В. Темницького й запропонували йому місце в соціалістичному уряді УНР на чолі з Б. Мартосом. 24 квітня 1919 р. його було включено до складу Ради Народних Міністрів як міністра закордонних справ УНР. Згодом сам В. Темницький згадував, що потрапив «у соціалістичний кабінет міністрів Бориса Мартоса [...], ніби біблійний Пілат у християнське "вірую"». «Завданням соціалістичного кабінету міністрів, до якого маю честь належати, – захоплено виголошував він на першотравневому мітингу 1919 р. у Рівному, – буде будувати вільну, незалежну соціалістичну українську республіку без хлопа і без пана».

Того самого дня, 1 травня 1919 р., урядом УНР було вирішено відрядити В. Темницького на мирову конференцію до Парижа. Зі складу Директорії передбачалася відправка з ним також Є. Петрушевича та А. Макаренка, також кількох радників (від есерів – Ісаєвича або ж Шрага, а від ескеків – Антоновича чи кого визнає бажаним сам міністр закордонних справ). Водночас В. Темницькому надавалося «право звільнити тих осіб місії, які вже

вислани до Парижу». До часу від'їзду він встиг 9 травня запропонувати Раді Народних Міністрів: 1) звільнити з посад товаришів (заступників) міністра закордонних справ С. Бачинського (з 1 травня), А. Марголіна (з 24 квітня), Є. Лівницького (з 1 квітня), Л. Цегельського (з 15 квітня); 2) призначити М. Василька на посаду Надзвичайного посла й уповноваженого міністра УНР при уряді Швейцарської Республіки (з 15 травня); 3) звільнити Ю. Гасенка з посади Надзвичайного посла УНР у Бухаресті (з 20 травня) і призначити на цю посаду з того самого числа К. Мацієвича; 4) звільнити Д. Антоновича з посади голови Надзвичайної місії УНР до Італії (з 15 травня) і призначити на цю посаду з того самого числа Надзвичайного посла в Берні Є. Лукасевича. Тоді ж урядом було ухвалено, на час від'їзду В. Темницького, призначити тимчасово виконувати його обов'язки А. Лівницького. 13 травня 1919 р. на засіданні Директорії було вирішено, що на час від'їзду В. Темницького за кордон, виконання обов'язків міністра закордонних справ доручалося народному міністру юстиції А. Лівницькому. 22 травня 1919 р., саме в пору початку польської офензиви Галлера, В. Темницький через Станіславів і Карпати вирушив за кордон.

В. Темницький мав не лише взяти участь у мировій конференції в Парижі, а й координувати зусилля дипломатичних представництв УНР у Європі, спрямовані на досягнення міжнародного визнання УНР та одержання військової допомоги від західноєвропейських країн. Уже 8 липня уряд розглянув його листа щодо необхідності налагодження спільних дипломатичних зусиль і організації об'єднаної наради урядів УНР і ЗО УНР. Крім того, він організував і провів дві наради дипломатів УНР у Відні та Карлсбаді (нині – Карлові Вари, Чехія).

18–22 червня 1919 року. Відень (Австрія).
Нарада голів закордонних дипломатичних установ УНР під головуванням міністра закордонних справ В. Темницького (стоїть у центрі)

Перша нарада українських дипломатів відбулася з його ініціативи у Відні 18–22 червня 1919 р. у зв'язку з перебуванням в австрійській столиці радника Надзвичайної дипломатичної місії УНР на Паризькій мирній конференції С. Томашівського. У ній узяли участь: В. Липинський (посол УНР в Австрії), В. Сінгалевич (посол ЗО УНР в Австрії), М. Василько (голова Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Швейцарії), М. Порш (посол УНР у Німеччині), Д. Левицький (голова Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Данії), а також радники М. Здерковський та А. Жук.

Учасники наради обговорили основні пріоритети зовнішньої політики УНР. На нараді підтвердилась незмінність зовнішньополітичного курсу Директорії, головними принципами якого залишалися соборність і державна незалежність усіх українських земель. На нараді послів визнали за необхідне позбутися будь-якої залежності від Польщі, натомість як «природний союзник» розглядалася Німеччина й визнавалася потреба в тісніших контактах з Угорщиною та Чехо-Словаччиною. Окремі положення стосувалися взаємин із країнами, які мали територіальні претензії до України (Румунія, Польща, Росія).

У підсумку нарада під керівництвом міністра закордонних справ УНР В. Темницького визначила такі основні напрями української дипломатичної політики на найближчий тогочасний період:

- 1) Провідна ідея української зовнішньої політики залишається незмінною – державна незалежність усіх українських земель;
- 2) До підписання миру між Антантою й Центральними державами головним завданням української міжнародної політики є мирна конференція. Успіхи української делегації на ній матимуть вирішальний вплив на політичну долю України;
- 3) Якщо інші держави або окремі національні чи соціальні групи будуть висувати питання щодо міцнішого зв'язку із сусідніми народами, то українські представники мають керуватися принципом державної незалежності;
- 4) Це положення стосується не лише народів колишньої Росії, але й певних національних і соціальних груп у самій Україні, які досі не підтримали ідею української державності і вороже ставлення яких може зашкодити реалізації цієї великої національної мети;
- 5) Стосовно Західної України, то потрібно всіляко наголошувати на інтегральності української етнографічної території, відокремлення її від західних держав. Для Галичини доцільно було б домагатися повного державного відокремлення її української частини від Польщі у формі суверенності або, коли це неможливо, хоча б у формі тимчасового нейтралітету. Потрібно вжити всіх заходів, аби позбутися будь-якої залежності, навіть і суто господарської, від Польщі. Домагання плебісциту не повинно ініціюватись Україною. У справі Буковини мінімумом територіальних домагань України мав бути правий берег Черемоша й територія між Прутом та Дністром. У справі Закарпаття повинні бути здійснені всі дипломатичні заходи для врятування головної її основи для Західної України. Приділяти особливу увагу Холмщині як дуже важливій із національного й політичного сенсу території, адже розв'язання

цієї проблеми матиме визначальний вплив на подальші відносини з Польщею. Волинь і Галичина в жодному випадку не можуть бути приєднані до Польщі. Домагатися приєднання до України Бессарабії з наданням автономії неукраїнському населенню цього краю. Це ж стосувалося й порядку приєднання до України Криму;

6) Домагатися, щоби національними правами тих українців, які не увійдуть до Української Держави, опікувався Союз Народів (Ліга Націй), який виконуватиме певні функції Антанти;

7) Щодо Франції, то тісніші відносини з нею неможливі і з політичних, і з господарських причин;

8) Природним союзником України є Німеччина. Можливо, настане час, коли треба буде подумати про союз із Німеччиною проти Польщі. Аналогічна ситуація можлива з Угорщиною. З Болгарією Україна не має жодних суперечливих інтересів;

9) Стосовно більшовицької Росії, то вирішальним у цих відносинах є національно-політичний аспект. Україна не може прийняти такого московського уряду, який виконував би роль уряду всієї Росії без огляду на його політичне та соціальне спрямування;

10) Аналогічну позицію Україна займає щодо Польщі;

11) Відносини з Чехо-Словаччиною, унаслідок суперечностей із сусідніми державами, мають розвиватися з великою обережністю.

На нараді також зазначалося, що для виконання цієї інструкції українські дипломати збережуть усю свою увагу й тактовність, проте, якщо виникне потреба, «не зупиняться перед енергійною мовою та рішучими діями».

У серпні 1919 року у Відні В. Темницький мав кілька зустрічей із М. Грушевським із питань фінансування проектів щодо Українського соціологічного інституту (УСІ), що фактично мав би стати кузницею кваліфікованих кадрів для провідних вітчизняних соціалістичних партій (УПСР, УСДРП, УСДП), або ж, як він сам писав щодо цього, «приготовив під їх проводом кадри людей, ознайомих із соціальними науками, і таким чином не тільки виробив би коло співробітників для реалізації наукових завдань, але також і українському соціальному, а конкретніше – соціалістичному, рухові дав би нові сили, новий інтелектуальний зміст». Крім того, УСІ міг би стати і свого роду українським інформаційним центром на Заході, про який В. Темницький згадував у листі до О. Жуковського в липні 1919 р., підкреслюючи необхідність створення інформаційного бюро в Європі, де публікувалися б книжки, брошури та статті про Україну.

6–14 серпня 1919 р. в Карлсбаді (нині м. Карлові Вари, Чехія) В. Темницький зібрав другу нараду послів і голів дипломатичних місій УНР. Засідання проходили в приміщенні приватної вілли «Гогенбург» у декількох кілометрах від Карлсбада та готелі «Трирр». У ній узяли участь: радник міністра А. Жук, посол УНР у Німеччині М. Порш, голови надзвичайних дипломатичних місій УНР М. Славинський (у Чехо-Словаччині), А. Яковлів (у Нідерландах та Бельгії), Д. Левицький (у Данії), К. Лоський (у Швеції та Норвегії), радник місії у Великій Британії Я. Олесницький, радник посольства в Австрії В. Полетика,

голова місії у Фінляндії М. Залізняк, уповноважений представник державного секретаря ЗО УНР О. Бурачинський, голова місії ЗО УНР у Будапешті Я. Біберович, голова делегації ЗО УНР на Паризькій мирній конференції й державний секретар закордонних справ ЗУНР В. Панейко, голова дипломатичної місії ЗО УНР в Австрії В. Сінгалевиц. Учасники наради провели 12 засідань, що були присвячені обговоренню питань організації та координації діяльності дипломатичних представництв, пріоритетів зовнішньої і внутрішньої політики УНР, становище та роль України у світі.

Однією з ключових доповідей на нараді був виступ В. Темницького щодо загальних проблем внутрішньої й зовнішньої політики УНР, з особливою увагою на політику «соціальної рівності». Найбільше ж суперечок виникло щодо зовнішньополітичних пріоритетів УНР та ЗО УНР, які сам очільник МЗС охарактеризував як існування двох «зовнішніх політик». Дискусійним виявилось й питання про подальші стосунки з Польщею та країнами Антанти, а «каменем спотикання» стала Галичина. Здебільшого дипломати схилилися до думки про необхідність утворення антибільшовицької коаліції з усіма некомуністичними силами. Проти союзу з поляками були переважно вихідці з колишньої ЗУНР. Група на чолі з М. Поршем висунула ідею приєднання УНР до протибільшовицької федерації, що мала включити в себе ще й козацькі об'єднання Дону та Кубані й у майбутньому інші сили, вороже налаштовані до «Червоної Москви».

Під час роботи карлсбадського форуму було прийнято «Резолюцію Славінського» та «Резолюцію Порша». М. Славінський, характеризуючи загальну ситуацію в Україні, закликав до єднання республіканських сил навколо ідеї соціальної республіки. Запоруку відновлення України дипломат вбачав у проведенні планомірних соціальних реформ в УНР. Резолюція М. Порша називала основною причиною дипломатичних невдач УНР «надзвичайне безсилля внутрішнє». У підсумку в резолюції наради було вказано на потребу в чіткішій координації діяльності українських дипломатичних установ, а також вирішено скорегувати основні напрями підвищеної уваги в зовнішній політиці – особливого й першочергового значення набували відносини з найближчими сусідами (Польщею, Румунією, Чехо-Словаччиною), а також з Італією, Естонією, Литвою, Латвією та Грузією. Позаяк Захід наполегливо вказував Україні на доцільність оголошення федерації з Росією, то дипломати також домовилися змінити тактику дипломатичної роботи й «говорити про федерацію, а робити самостійність». Що ж до проблем у польсько-українських відносинах, то єдиним способом вплинути на рішення Паризької конференції В. Темницький вбачав у відправленні до Франції спеціальної делегації, котра надала б Антанті документальні матеріали щодо звірств польської армії на українських землях і навіть (спільно з О. Бурачинським) власними зусиллями намагався апелювати до Ж. Клемансо.

Утім 2 вересня 1919 р. на засіданні Кабінету І. Мазепи урядовці «в зв'язку з сучасним політичним станом» ухвалили звернутися до Директорії з пропозицією звільнити В. Темницького з посади очільника МЗС. Його відставці сприяла й позиція голови Директорії, Головного отамана С. Петлюри, який у листі

до прем'єрміністра І. Мазепи розкритикував В. Темницького і вказав на необхідність заміни його в терміновий строк. Характерною в цьому контексті була й поведінка самого В. Темницького, який, поїхавши інспектувати посольства УНР, відмовлявся повертатися назад, незважаючи на неодноразові постанови уряду. Крім того, В. Темницький не раз вимагав коштів від Фінансової агентури УНР у Берліні, а головне, підозрювався в прихильності до лідера ЗО УНР Є. Петрушевича, який перебував у край загострених взаєминах із Головним отаманом. Крім того, головою Директорії наказувалося також домогтися від усіх приватних осіб, які отримували кошти із вказаного 50-мільйонного військового фонду за розпорядженнями В. Темницького, звітностей про витрати цих грошей, а також обов'язкового повернення решти з цих сум. Крім того, від самого В. Темницького наказувалося зажадати справоздання й пояснень щодо власних витрат, а також стосовно тих асигнувань з державного військового фонду, які він без належних на те повноважень здійснив на ім'я деяких місій та приватних осіб. Тож С. Петлюра роздратовано вказував, що «треба одкликати на Україну тих людей, що там сидять без діла, витрачають дурно гроші; вони псують справу». Йшлося, вочевидь, також і про 3 млн 116 тис. німецьких марок, що були витрачені лише за перше півріччя 1919 р. на дипломатичні представництва, проте так і не принесли істотних практичних бонусів для Республіки на міжнародній арені.

У жовтні 1919 р. В. Темницький, уже як колишній міністр, безрезультатно запрошував в уряді УНР дозволу для особливої комісії представників закордонних держав для ознайомлення на місці з єврейським питанням на Україні. Після відставки з поста міністра закордонних справ УНР він деякий час політичною діяльністю не займався, та все ж В. Темницький засудив квітневий «Варшавський договір» 1920 р. С. Петлюри з Ю. Пілсудським. Що ж до партійної діяльності, він узяв участь у конференції УСДП, що відбувалася 3–4 липня 1920 р. у Львові. У своїй промові В. Темницький залишався вірним революційним ідеям і вірив, що «одноцільний соціалістичний фронт скоро буде утворений». На підставі його доповіді конференцією було прийнято й відповідну резолюцію, квінтесенцією тексту якої є твердження, що «Соціалістична Українська республіка не може мати нічого спільного з державними планами тих націоналістичних та шовіністичних кіл, які бажають будувати Українську державу на взір теперішніх капіталістично-імперіялістичних держав».

Навесні 1921 р. В. Темницький повертається в Галичину й осідає в Станіславові. Відтоді він часто відвідував с. Устя-Зелене (нині Монастирського району), де свого часу одружився та де жила його сім'я¹. Він прагнув відновити політичну діяльність в УСДП і 11 березня 1923 р. як гість був присутній на засіданні Головної управи партії. Проте на той час УСДП різко ліворадикалізувалась і вже встигла вийти з-під контролю своїх колишніх провідників. Зрештою 18 березня 1923 р. на VI партійному з'їзді УСДП відкрито перейшла на комуністичні позиції, що стало причиною заборони її польською владою в січні 1924 року.

¹ 1997 року на будинку в Усті-Зеленому, в якому проживав, було встановлено меморіальну таблицю.

На деякий час В. Темницький відходить від політичної активності й намагається налагодити життя пересічного громадянина і врятуватися від злиднів. «Не могути ніде найти як-так платної посади, аби можна було жити з родиною, – писав він у квітні 1925 року до Л. Ганкевича, – я рішив відвезти жінку з дітьми на село до родини, а сам, живучи... в Станіславові, відбути судову практику. У мене вже гостює матеріальна нужда. Просто їсти вже не стає!». Однак він із друзями таки намагається відродити УСДП. Шлях було обрано через просвітницьку роботу в середовищі робітництва, а тому – засобом створення культурно-освітнього товариства «Робітнича громада», статут якого було затверджено наприкінці 1925 р., а вже з червня 1926 р. товариство почало випускати газету «Вперед!» У 1926 р. В. Темницький переселився з родиною до Стрия. У той час 5 березня 1927 р. на першій конференції «Робітничої громади», що відбулася у Львові, він увійшов до складу ради товариства.

5 грудня 1927 р. на львівській політичній конференції робітництва, що відбувалася незадовго до парламентських виборів у Польщі, В. Темницький у своїй доповіді на тему «Сучасне політичне становище і завдання українського пролетаріату» доводив, що українське робітництво було «зdezорієнтоване, позбавлене проводу», а через те й «попадає в чужі табори, в яких затрачує своє клясове обличчя». Саме тому, наголошував він, і потрібно би «створити самостійну політичну партію українського пролетаріату», що стояла би на соціально-політичній платформі, оприлюдненій в газеті «Вперед!». Делегати конференції одноставно підтримали таку думку й того самого дня прийняли резолюцію про створення партії українського пролетаріату, котра до скликання «конгресу, який вирішить справу програми, буде під фірмою УСГ «Вперед». Тож В. Темницький стає одним зі співзасновників політичної організації «Українська соціалістична група (УСГ) «Вперед» і був обраний до складу її управи на чолі з І. Жовніром (крім нього, до складу управи увійшли: В. Темницький, В. Старосольський, Л. Ганкевич, І. Квасниця, П. Буняк).

1928 року В. Темницький переїжджає мешкати до Львова. Тут, у столиці Галичини, під час Українського соціалістичного конгресу, що тривав 8–9 грудня 1928 р., відбулося остаточне завершення ідейно-організаційного відновлення УСДП. Будучи його депутатом, В. Темницький 8 грудня виголосив основну доповідь на тему «Проект програми і організаційного статуту», у якій засудив політику більшовиків, проте лише за те, що, мовляв, «не можна насадити нового ладу», а також через те, що «на Радянщині до справжнього соціалізму дуже далеко. Там тільки капіталістичний лад в своїх початках». Оратор наголошував, що більшовики розбили робітничий рух у Галичині в особі УСДП, але натомість «не створили нової масової партії» й, водночас, саме в УСРР В. Темницький вбачав основу для будівництва української державності, а тому і був «проти всякої інтервенції на радянській Україні з якогось-небудь боку». Що ж до практичної галицької політики, то доповідач був переконаний, що хоча галицьке суспільство ще не визріло для соціалізму, відновлена партія (УСДП) мусить ширити організацію, скуплення, підготовку для реалізації високого соціалістичного ідеалу. Він і до того часу був переконаний, що висунута у 1918 р. пропозиція створення одноцілого націо-

нального фронту ставила українське робітництво «на службу капіталістично-клерикальній реакції». Водночас В. Темницький усе ж визнавав, що «деякі спільні інтереси» в українському політичному таборі все ж були і вони могли зробити можливим об'єднання УСДП з іншими національно-державницькими партіями на загальнонаціональній платформі. Та водночас чи не одразу ж згадав, що найбільш «болючим» питанням у політиці УСДП було «ставлення до соціалістичних партій інших народів» і виснував, що, як партія класова, УСДП мусить «порозумітися з іншими соціалістичними партіями», а отже, українська галицька соціал-демократія мала би приєднатися до міжнародного робітничого руху.

На другий день конгресу В. Темницький також мав слово, зокрема упродовж дебатів. Підбиваючи підсумки дискусії, він вкотре люб'язно й застережливо висловився щодо УСРР, заявивши, що «нам [радянська] Україна дорога, і критикуємо, що треба, аби там поправити соціалізм [...] Там справжнього соціалізму нема, а лише в назві». Галицький соціал-демократ завважив також, що в УСРР «не лише повалено старий лад револьверами, але заведено ними новий лад. А це належало завести, як казав Маркс, еволюційно». Свою лояльність до радянської моделі й до УСРР В. Темницькому вдалося закласти й до політичної резолюції форуму, що була проголосована його учасниками одностайно. «Обстоюючи принцип самостійної, соціалістичної, соборної української республіки, не погоджуючись із централістичними зусиллями й диктатом Москви, – зазначалося у резолюції, – український пролетаріят мусить стояти в обороні радянської України, вважаючи, що її занепад погрожує поворотом до влади чорної реакції, яка не побоїться вернути до давніх царських метод супроти українського народу».

Тоді ж, 9 грудня 1928 р., в унісон з Українським соціалістичним конгресом формально було проведено й черговий (відновлюваний) з'їзд УСДП, на якому В. Темницького було обрано до складу ЦК партії та її віцепрезидентом.

Як один із керівників УСДП, він балотувався до польського Сейму (округ № 53, м. Станіславів). У передвибірчій риторичі В. Темницький позиціонував себе прихильником взаємодії УСДП і Польської соціалістичної партії (ПСРП) «у боротьбі проти націоналізму, фашизму й комунізму», водночас не відкидаючи необхідності побудови незалежної української держави. Партія ж (УСДП/УСР «Вперед»), спільно з Українською соціалістично-радикальною партією (УСРП), сформувала виборчий блок українських соціалістичних селянських і робітничих партій^{2*}. Було укладено й коаліцію з Українським національно-демократичним об'єднанням (УНДО). Виборчий блок УСРП-УСР «Вперед» зібрав тоді майже 270 тис. голосів, але згідно із розташуванням кандидатів у списку блоку жоден соціал-демократ до парламенту не потрапив. До Сейму було обрано всього дев'ять послів та одного до Сенату й усі вони були соціал-радикали. Своєю чергою В. Темницький, як і всі інші есдеки-кандидати, зайняв друге місце у виборчому списку по округу (після соціал-радикала Л. Бачинського).

У цей час В. Темницький жив завдяки юридичній практиці, брав активну участь у кооперативному русі, писав для української преси («Діло»). Разом із

^{2*} У 1922, 1935 і 1938 рр. УСДП бойкотувала парламентські вибори у Речі Посполитій.

ним, після повернення з еміграції до Дрогобича, відновив на певний час свою адвокатську діяльність і С. Витвицький. Коли ж польська влада не дала змоги В. Темницькому займатися адвокатською практикою, він працював керівником правничого відділу товариства «Суспільна забезпеченість». Був час, коли він хворів і перебував в істотній фінансовій скруті такою мірою, що його колишній радник А. Жук мусив серед друзів і знайомих за кордоном збирати для В. Темницького хоч якісь кошти на життя.

У соціально-політичній діяльності партія В. Темницького без відчутних успіхів намагалася згуртувати навколо себе робітників-українців у автономних українських класових профспілках. Так, наприклад, 29 квітня 1929 р. у Львові відбулася спільна нарада ЦК УСДП та Центральної комісії Класових професійних спілок (КПС), що об'єднували робітників різних національностей у Польщі за класовою професійною ознакою. Від УСДП у нараді взяли участь В. Темницький та ще деякі його партійні товариші, від Центральної комісії КПС – її генеральний секретар Ж. Жулавський. Під час перемовин було визначено умови перебування робітників-українців у КПС, зокрема, передбачалося створення окремої Української професійної комісії, підпорядкованої Центральній комісії КПС, видання професійного органу українською мовою («Професійний вісник») і скликання Українського професійного конгресу. Проте всі ці наміри залишилися на папері, позаяк у 1930-х роках галицьким соціал-демократам так і не вдалося створити автономні українські профспілки в межах загальнопольських КПС.

Тим часом перед В. Темницьким несподівано відновилися посольські (депутатські) перспективи. У зв'язку з передчасною смертю 1930 року посла Л. Бачинського саме він мав здобути вакантний депутатський мандат у польському Сеймі. Варто зауважити, що В. Темницький і далі шукав політичного зближення й з польськими соціалістами (ППС). Тож не дивно, що в друкованому органі саме цієї політсили в травні того самого року з'явилося його доволі просторе інтерв'ю. У ньому, що вийшло під назвою «Перший посол української соціал-демократії в Сеймі Речі Посполитої», політик критично згадав про ОУН, висловився за демократичний шлях до здобуття Україною державності. «Українські націоналісти стоять на позиції, що всі події в Польщі, якщо йдеться про боротьбу за демократичний устрій держави, їх, стоячи на принциповому становищі, не цікавлять. Ми також прагнемо до незалежності України. Однак усе, що діється в Польщі, обходить нас не лише тому, що в ній живемо, але також тому, що боротьба за демократію в Польщі є важливою для нас також, з точки зору міжнародної» – заявив газеті «Robotnik» В. Темницький. Він також виказав переконання, що в Речі Посполитій «українські робітники тільки у випадку збереження демократичного устрою здобудуть собі певні політичні й громадянські права». Що ж до співпраці українських соціал-демократів із польськими соціалістами, то тут він запевнив, що стосунки між УСДП і ППС «стають щоразу ближчими», а сама ППС є єдиною силою, котра чесно бореться за демократію в Польщі й тож УСДП йтиме з нею разом, пліч-о-пліч.

Утім, стати послом Сейму Речі Посполитої В. Темницькому так і не судилося, позаяк уже в серпні 1930 року режим диктатора Ю. Пілсудського розпустив польський парламент. Однак, в 1930–1934 рр. В. Темницький стає членом Тимчасової ради міста Львова, на засіданнях якої намагався використовувати українську мову. Під гаслом за відновлення соборної самостійної Української держави зі столицею в Києві він сприяє консолідації семи демократичних і соціалістичних політичних сил (УСДП, УНДО, УСРП, Українська народна обнова та декілька емігрантських організацій). Так, будучи гостем на 32-му конгресі УСРП у грудні 1932 року, В. Темницький від імені УСДП заявляє про «потребу створення одноцілого зорганізованого фронту українських працюючих мас у змаганні за свої національні та соціальні права». Згодом, в 1933–1934 рр. він з однопартійцями переймається формуванням українського соціалістичного блоку, концепція якого була проголошена галицькими УСДП і УСРП, до яких незабаром приєдналися наддніпрянські еміграційні партії, зокрема УСДРП та УПСР. У січні 1934 року УСДП, УСРП, УСДРП та УПСР опублікували спільну заяву про злочини сталінського режиму, у якій було проголошено про боротьбу цих партій за народоправство та демократичний лад, що мали б принести українському народові національно-політичну свободу, успішний господарський розвиток і добробут на його землі. 29–30 грудня 1934 р. ці ж партії організували у Львові з'їзд, який у своїй резолюції закликав до боротьби проти всякого роду реакції, диктатури й насильства, за «вільну незалежну демократичну Україну» й реалізацію «ідеалу соціальної справедливості».

Водночас В. Темницьким продовжується курс керівництва УСДП на політичний союз із польськими соціалістами. В. Темницький бере участь у спільній міжпартійній конференції провідних діячів УСДП і ППС, що відбулася у Львові 29 січня 1933 р. На ній було досягнуто рішення про взаємодію цих партій у боротьбі проти націоналізму, фашизму й комунізму. Виявилися, однак, і розбіжності. Зокрема, у національному питанні ППС обставала за територіальну автономію західноукраїнських земель у складі Речі Посполитої, а натомість УСДП – за державну незалежність і соборність України. Водночас УСДП сповідувала ліво-державницькі погляди в контексті ідеології соціалізму марксистського спрямування. Тож прийняття VII конгресом УСДП 4 березня 1934 р. у Львові одностайної ухвали про вступ партії до Робітничого Соціалістичного Інтернаціоналу (РСІ) було цілком закономірним для цієї політичної сили рішенням. На цьому конгресі В. Темницького знову було обрано до складу ЦК УСДП.

Разом із цим він різко критикує ОУН, закликаючи українське громадянство творити спротив цій «глулій та злочинній демагогії фашистського націоналізму» і вказуючи, що «молоду енергію підростаючого покоління треба спрямувати до серйозної громадянської праці... на основах демократії та публічного контролю». На противагу більшості українських політичних сил у Польщі, починаючи від ОУН і до КПЗУ та внутрішньої опозиції в УНДО, В. Темницький також був категорично проти т. зв. політики «нормалізації». Підтримувала його в цьому й УСДП, що 10 листопада 1935 р. на нараді своєї екзекутиви у Львові схвалила резолюцію проти «нормалізації», яка, на її

думку, не була в інтересах «цілого українського народу, а тільки цих двох буржуазно-клерикальних партій: УНДО й УНО єпископа Хомишина» в той час, коли українські трудові маси опинилися «серед страшної нужди земельного безробіття», а весь народ потерпає «під обухом денаціоналізаторської політики».

Через важку хворобу В. Темницький не зміг узяти участі у VIII конгресі УСДП, що розпочався 17 жовтня 1937 р. у Львові й укотре переобрав його членом ЦК партії. Тези його вітального листа до делегатів зібрання лягли в основу політичної резолюції конгресу, що закликала український пролетаріат до боротьби з диктатурою, фашизмом і реакцією, «проти московської націоналістичної диктатури» та нищення всіх проявів українського національного життя в УСРР й, водночас, засуджувала шовіністичну політику польського уряду і вимагала демократичних виборів до Сейму та Сенату тощо.

1938 року В. Темницький надрукував у партійній газеті власний аналіз політичної ситуації в тогочасній Польщі та виклав своє бачення поточних завдань УСДП. Насамперед, на його думку, ця партія українського робітництва потребувала подальшої відбудови, в основі якої мали би бути закладені три «рівнорядних» чинники: «соціалізм, демократію та український патріотизм». УСДП мусила рішуче стати проти польського окупаційного режиму, що провадив проти українців на їхніх землях ненависну та безпощадну екстермінаційну політику. Партія мала також поборювати українські «клерикальні» політичні сили (Українську народну обнову та Український католицький союз), «загрозливий наступ фашизму та гітлеризму», проти яких «суцільною бойовою лавою мусить стати український соціалістичний пролетаріат», та російський комунізм – «деспотизм московської бюрократії,

помазані на червоно», що є ніщо інше як «пародія соціалізму».

26 січня 1938 р. український державно-політичний діяч та ідеолог західноукраїнської й польської соціал-демократії, правник і талановитий публіцист Володимир Темницький, після тривалої й важкої недуги, помер о 6-й годині вечора на 58-му році життя у Львові. 28 січня в присутності дружини, двох дітей, політиків від УСДП, УСРП, УНДО, ППС, Бунду, представників міської управи Львова, українських культурно-освітніх і профспілкових установ, а також закордонного уряду УНР його поховали на Личаківському цвинтарі столиці Галичини.

1. *Жерноклеєв О.С., Райківський І.Я.* Володимир Темницький: сторінки політичної біографії (до 125-річчя від дня народження) // Український історичний журнал. – 2004. – № 6. – С. 68–83.
2. Наші кандидати. Тов. Володимир Темницький // Земля і воля. – 1911. – 21 травня.
3. *Темницький В.* Часопис «Молода Україна» // Історичний огляд життя в студентських українських організаціях. – Львів, 1908. – С. 53, 59.
4. Молода Україна. – 1900. – Чис. 1. – С. 1, 2.
5. *Темницький В.* Микола Ганкевич. – Льв., 1932. – С. 17.
6. *Жерноклеєв О.* Національна ідея «Молодої України» (1900–1903) // Галичина. – 1997. – № 1. – С. 33.
7. Молода Україна. – 1900. – Чис. 8. – С. 320.
8. *Темницький В.* Сецесія з Львівського університету // Історичний огляд життя в студентських українських організаціях. – Льв., 1908. – С. 65.
9. *Левіцький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914: На підставі споминів. – Льв., 1926. – С. 357.
10. Наші кандидати. Тов. Володимир Темницький // Земля і воля. – 1911. – 21 травня.
11. Воля. – 1903. – 1 квітня; 15 квітня.
12. *Жерноклеєв О.* Українська соціал-демократія в Галичині: нарис історії (1899–1918). – С. 54–65.
13. ЦДДА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2472. Арк. 14–14 зв.
14. Там само. Ф. 868. Оп. 1. Спр. 11. Арк. 20.
15. Там само. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2472. Арк. 17 зв., 18.
16. Земля і воля. – 1909. – 11 квітня.
17. ЦДДА України у м. Львові. Ф. 146. Оп. 8. Спр. 1003. Арк. 8; Робітничий календар на 1910 рік. – Льв., 1910. – С. 31.
18. Земля і воля. – 1911. – 28 квітня.
19. Діло. – 1911. – 24 червня.
20. Вперед. Одноднівка Екзекутивного комітету УСДП. – Льв., 1911.
21. *Чернецький А.* Спомини з мого життя. – К., 2001. – С. 43.
22. ЦДДА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2395. Арк. 3 зв.
23. Діло. – 1914. – 19 березня.
24. *Гуцал П., Пиндус Б.* Темницький Володимир-Лука Миколайович // Тернопільський енциклопедичний словник. – Т. 3. П–Я. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2008. – С. 391.
25. *Темницький В.* Українські Січові Стрільці. Думки й уваги з приводу українського мілітарного руху. – Відень, 1915.
26. Українські січові стрільці. 1914–1920. – Льв., 1991. – С. 17.
27. Наша партія в час війни // Українська робітнича газета. – 1918. – 23 березня.
28. Робітничий прапор. – 1915. – № 1 (квітень). – С. 11.
29. *Темницький В.* Українська оселя в Гмінді // Вістник Союзу Визволення України. – 1915. – № 37–38. – С. 8–10; – № 41–42. – С. 10–12.
30. *Temnyzkyj W.* Diepolitische Bedeutung dernationalen Legionen // Ukrainische Nachrichten. – 1915. – № 30; *Temnyzkyj W.* Ein Eroberungs – oderein Befreiungskrieg // Ukrainische Nachrichten. – 1915. – № 47.
31. *Темницький В.* Українські Січові Стрільці. Думки й уваги з приводу українського мілітарного руху. – Відень, 1915.
32. *Дорошенко Д.* З історії української політичної думки за часів світової війни. – Прага, 1936. – С. 57, 58.

33. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 360. Оп. 1. Спр. 53. Арк. 12, 12 зв.; Вістник Союзу Визволення України. – 1917. – № 28. – С. 443.
34. ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 360. – Оп. 1. – Спр. 53. – Арк. 12, 12 зв.; Вістник Союзу Визволення України. – 1917. – № 28. – С. 443.
35. Там само.
36. *Жерноклеєв О.С., Райківський І.Я.* Володимир Темницький: сторінки політичної біографії (до 125-річчя від дня народження). – С. 68–83.
37. Вістник Союзу Визволення України. – 1917. – № 28. – С. 445.
38. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 360. Оп. 1. Спр. 53. Арк. 11, 12.
39. Там само.
40. *Ганкевич Л.* Останній австрійський Інтернаціонал // Календар «Вперед!»: 1920. – Ль., 1920. – С. 163–166.
41. *Карпенко О.Ю.* Листопадова 1918 р. національно-демократична революція на західноукраїнських землях // Український історичний журнал. – 1993. – № 1. – С. 17.
42. Українська робітничка газета. – 1918. – 6 квітня.
43. Там само. – 27 квітня.
44. Там само. – 28 липня.
45. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 1. Спр. 14. Арк. 11.
46. Там само. – Арк. 103 зв.
47. *Райківський І.* Діяльність Української соціал-демократичної партії в ЗУНР (листопад 1918 року – липень 1919 року) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – Вип. 1. – Івано-Франківськ, 1998. – С. 114, 115.
48. Республіка. – 1919. – 29 березня. – С. 4.
49. Звіт Партійної Конференції Української Соціал-Демократичної Партії Зах. Обл. УНР, яка відбулася дня 28 і 29 березня 1919 р. в Станіславі. – Дрогобич, 1919. – С. 7, 8.
50. Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд // Республіканець. – 1919. – 10 липня. – С. 2.
51. Республіка. – 1919. – 6 квітня. – С. 2.
52. *Винниченко В.* Відродження нації. – Ч. III. – К.; Відень, 1920. – С. 289, 290.
53. *Темницький В.* Першого Травня 1919 р. у Рівному // Вперед! – 1927. – 1 травня. – С. 12.
54. Там само.
55. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 1. Спр. 14. Арк. 125.
56. Там само. Арк. 133–133 зв.
57. Там само. Спр. 38. Арк. 10.
58. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2257. Арк. 36, 36 зв.
59. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 1. Спр. 14. Арк. 169 зв.
60. National Archives of Canada. – Andrry Zhuk Collection. – MG30 C167. – Vol. 16. – File 21.
61. *Грушевський М.* В першій делегації Української Партії Соціалістів Революціонерів // Борітеся – Поборете! – 1921. – № 7. – С. 35–36.
62. Записна книжечка О. Жуковського з 1919 року // Український історик. – 1986. – № 3–4. – С. 99.
63. ЦДАВО України. Ф. 3518. Оп.1. Спр. 5. Арк. 5.
64. Там само. Арк. 60.
65. Там само. Арк. 61.
66. Там само. Ф. 3696. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 1–19.
67. *Лозовий В.* Кам'янецька доба Директорії Української Народної Республіки (червень–листопад 1919 року): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1998. – С. 14.

68. ЦДАВО України. Ф. 3518. Оп.1. Спр. 5. Арк. 48.
69. LesatrocitéspolonaisesenGalicieukrainienne (NotetélégrammeadresséeparValdemar-TemnytskyetJosephBouratchinski à Clemenceau). – Paris: Bureauukrainien, 1919; Polish Atrocities in Ukrainian Galicia: A Telegraphic Note to M. Georges Clemenceau. – New York: The Ukrainian National Committee of the United States Year, 1919.
70. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 1. Спр. 16. Арк. 70–70 зв.
71. Biblioteka Narodowa w Warszawie. – Скр. 23 XXIV-10 (17). – Арк. 12 зв. – 13.
72. *Гай-Нижник П. П.* Українська дипломатія й міжнародна фінансова політика урядів Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату) та Директорії УНР (1917–1922 рр.). – К.: Дуліби, 2016. – С. 254.
73. Biblioteka Narodowa w Warszawie. – Скр. 23 XXIV-4a (11). – № м-ф. 87286. – Арк. 79.
74. *Мазепа І.* Україна в огні й бурі революції 1917–1921. Частина друга. – Мюнхен: Друкарня С. Слюсарчука, 1951. – С. 51.
75. *Нагаєвський І.* Історія Української держави двадцятого століття. – К.: Український письменник, 1994. – С. 368.
76. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 1. Спр. 16. Арк. 123–124.
77. Вперед. – 1920. – 7 липня. – С. 1.
78. Земля і воля. – 1920. – 11 липня. – С. 1, 2.
79. ДАЛО. Ф.256. Оп.1. Спр.40. Арк. 83.
80. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2257. Арк. 38–38 зв.
81. Там само. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 442. – Арк. 72.
82. Конференція // Вперед! – 1928. – 22 січня. – С. 1.
83. ДАЛО. Ф. 121. Оп. 2. Спр. 190. Арк. 3.
84. ЦДАГО України. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 470. Арк. 3; V конгрес // Вперед. – 1929. – 20 січня. – С. 1.
85. ЦДАГОУкраїни. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 470. Арк. 9, 10.
86. V конгрес // Вперед. – 1929. – 20 січня. – С. 1, 2.
87. *Осташко Т.С.* Темницький Володимир Миколайович // Енциклопедія історії України. – Т. 10. Т–Я. – К.: Наукова думка, 2013. – С. 48.
88. Солідарний голос політичних партій про події в краю // Діло. – 1930. – 1 жовтня. – С. 1; Громадський голос. – 1930. – 11 жовтня. – С. 2.
89. *Макух І.* На народній службі. – Дітройт, 1958. – С. 370–371.
90. *Матяш І.* Українська консульська служба 1917–1923 рр. як державний інститут: становлення, функціонування, персоналії. – К., 2016. – С. 439.
91. *Жерноклеєв О.С., Райківський І.Я.* Володимир Темницький: сторінки політичної біографії (до 125-річчя від дня народження). – С. 68–83.
92. Pierwszy poseł ukrain'skiej socjalnej demokracji w SejmieRzeczypospolitej // Robotnik. 1930. – 24 maja. – S. 3.
93. Ibid.
94. Ibid.
95. Ostatnie wybory do Rady Miejskiej Lwowa odbyły się w styczniu 1913 roku. W II Rzeczypospolitej radni miasta pochodzili do 1934 roku z nominacji. Pierwsze wybory do RM od stycznia 1913 odbyły się 27 maja 1934 roku // Agnieszka Biedrzycka, Kalendarium Lwowa 1918–1939. – Kraków: Universitas, 2012. – S. 711–712.
96. Громадський голос. – 1933. – 14 січня. – С. 3.
97. *Жерноклеєв О.С., Райківський І.Я.* Володимир Темницький: сторінки політичної біографії (до 125-річчя від дня народження). – С. 68–83.

98. Українські соціалістичні партії про положення на Україні // Громадський голос. – 1934. – 20 січня. – С. 2; Проти більшовицького гнету і проти русифікації України // Діло. – 1934. – 20 січня. – С. 3, 4.
99. Конференція народоправних сил // Громадський голос. – 1935. – 19 січня. – С. 2; Український Соціалістичний Блок. Резолюції Української Соціалістичної Конференції // Там само. – 26 січня. – С. 2; Sprawy narodowosciowe. – 1934. – № 5–6. – S. 609.
100. *Жерноклеєв О.С., Райківський І.Я.* Володимир Темницький: сторінки політичної біографії (до 125-річчя від дня народження). – С. 68–83.
101. ДАІФО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1066. Арк. 1,2.
102. ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 1918. – Арк. 60.
103. Народи Екзекутиви УСДП // Громадський голос. – 1935. – 7 грудня. – С. 7.
104. Sprawy narodowosciowe. – 1937. – № 4–5. – S. 439.
105. Робітничий голос. – 1938. – Травень. – С. 1.
106. ДАІФО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1486. Арк. 4–4 зв.
107. *Темницький В.* Завдання Української Соціал-Демократії // Робітничий голос. – 1938. – Травень. – С.1.
108. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 408. Оп. 1. Спр. 587. Арк. 17, 18; *Квасниця І.* Велика втрата // Робітничий голос. – 1938. – Березень. – С. 2.

Pavlo HAI-NYZHNYK,

Doctor of Historical Sciences,

Head of the Department of Historical Studies

of the National Research Institute of Ukrainian Studies

of the Ministry of Education and Science of Ukraine

VOLODYMYR-LUKA TEMNYTSKYI – MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS OF THE UPR AND THE KNIGHT OF WESTERN UKRAINIAN SOCIAL DEMOCRACY

Abstract. The paper deals with a life path of Volodymyr-Luka Temnytskyi, a scientist, lawyer, publicist, public official, social democrat, Minister of Foreign Affairs of the Ukrainian People's Republic, born in Ternopil region, who succeeded in becoming a leader of the Western Ukrainian Social Democracy. Not only does the author analyze in-depth biography of the Minister, but also describes the formation of Volodymyr-Luka Temnytskyi as a politician.

During 1930–1934 V. Temnytskyi became a member of Lviv Temporary Council, at the meetings of which he always tried to speak Ukrainian language. Attempting to regain sovereignty of Ukraine as a state with the capital in Kyiv, Temnytskyi contributed to the consolidation of seven democratic and socialist political forces (USDP, UNDO, USRP, Ukrainian People's Renewal and several emigrant organizations). For example, when Temnytskyi participated at the 32nd session of the Ukrainian People's Congress in December 1932 on behalf of the Ukrainian People's Union, he stated about “the need to create a united front of the Ukrainian working people in the struggle for their national and social rights.”

Moreover, the author portrays events taking place during the announcement of the Unification Act of the West Ukrainian People's Republic and the Ukrainian People's Republic, investigates the influence of Symon Petliura and other UPR socialists and leaders on the birth of a centrist social democratic ideology. The author also examines the main lines of the Ukrainian diplomatic policy of that time through the lens of V. Temnytskyi's activity.

Keywords: social democrats, parties, UPR, Western Ukrainian lands, foreign policy.